

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Türkiye’de Yaşlı Sığınmacıların Gereksinimleri, Karşılaştıkları Güçlükler ve Sunulan Hizmetlere İlişkin Bilgileri¹

Needs and Problems of Older Asylum Seekers in Turkey and Their Knowledge about Provided Services

Serhat KAYGUSUZ¹, Sema BUZ²

¹ Sosyal hizmet uzmanı, Bursa İnegöl Devlet Hastanesi, kaygusuzserhat@outlook.com, ORCID: 0000-0002-9578-8966

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, semabuz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8326-3732

Başvuru: 19.08.2022
Kabul: 28.10.2023

Atıf:

Kaygusuz, S. ve Buz, S. (2023). Türkiye’de yaşlı sığınmacıların gereksinimleri, karşılaştıkları güçlükler ve sunulan hizmetlere ilişkin bilgileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 34(4), 815-838. DOI: 10.33417/tsh.1164581

ÖZ

Bu çalışma Türkiye’ye göç etmiş yaşlı sığınmacıların göç öncesi ve sonrası karşılaştıkları güçlükleri, gereksinimlerini ve Türkiye’de sunulan hizmetlere ilişkin görüşlerini analiz etmektedir. Araştırma, nitel yöntemle Bursa’da yürütülmüş olup 10 kadın ile 6 erkekten oluşan 60 yaş üzeri farklı ülkelerden Türkiye’ye göç etmiş 16 kişiden derinlemesine görüşmeler ile veriler toplanmıştır. Araştırma bulguları katılımcıların tamamının göç sonrası barınma sorunları ve ekonomik yetersizlikler yaşadığını, bu sorunlar nedeniyle tümünün çocukları ve diğer aile üyelerine bağımlı durumda olduklarını; göç süreci ve sonrasında bazı katılımcıların sağlık sorunlarının ortaya çıktığını, göç sonrasında yerel toplumla bütünleşme ve uyum konusunda farklı stratejiler geliştirdiklerini göstermektedir. Türkçe bilme düzeyi fark etmeksizin yaşlı sığınmacıların tamamının dil ile ilgili sorunlarını çocukları, torunları ve diğer yakınları aracılığıyla aşmaya çalıştıkları görülmüştür. Bulgular değerlendirildiğinde katılımcıların hizmetlere erişim sorunları yaşadıkları ve Türkiye’deki refah hizmetlerinin yaşlı sığınmacıların gereksinimlerinin karşılanması noktasında yetersiz kaldığı görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Göç, yaşlılık, yaşlanma, yaşlı sığınmacı, refah hizmetleri, sosyal hizmet

ABSTRACT

This study analyzes pre and post-migration challenges and needs of older asylum seekers who migrated to Turkey and their views on the services provided to them in Turkey. The research was carried out with qualitative method in Bursa and data were collected through in-depth interviews from 16 people over the age of 60 who migrated to Turkey from different countries, consisting of 10 women and 6 men. The research findings indicates that all of the participants experienced housing problems and economic difficulties after migration, all of them were dependent on their children and other family members due to these problems; some participants experience health problems during and after the migration process, and all of the participants develop different strategies for integration and adaptation with the local community after migration. Regardless of the level of Turkish proficiency, it has been observed that all of the elderly asylum seekers try to overcome their language problems through their children, grandchildren and other relatives. When the findings were evaluated, it was seen that the participants had problems in accessing services and the welfare services in Turkey were insufficient to meet the needs of elderly asylum seekers.

Keywords: Migration, old age, aging, older asylum seeker, welfare services,

¹Bu çalışma ilk yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında yazılan ve 2022 yılında savunulan “Türkiye’de 60 Yaş Üzeri Sığınmacıların Gereksinimleri ve Yaşlılık Deneyimleri” başlıklı yüksek lisans tezinin bulgularına dayalı olarak üretilmiştir.

| *social work*

GİRİŞ

Türkiye jeopolitik konumu bakımından göç hareketlerinin yoğun bir biçimde yaşandığı ülkelerden birisidir. Türkiye'ye yönelik günümüze kadar gerçekleşen kitlesel göç hareketleri tarihsel olarak Balkanlar'dan gelen göçmenler, Irak'ta yaşanan çatışmalara bağlı olarak gelen sığınmacılar, Suriye'de yaşanan iç savaşın yarattığı kriz ortamına bağlı olarak Suriye'den gelenler ve son olarak Afganistan'da yaşanan olaylara bağlı gelen göçmenler olmak üzere dört grupta ele alınabilir. Büyük kitleler halinde gerçekleştirilen bu dört göç hareketinin dışında görece daha küçük gruplar halinde başta Orta Asya olmak üzere eski SSCB ülkeleri üzerinden gerçekleşen göç hareketleri ise Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin diğer bir bölümünü oluşturmaktadır. Kitleler ve gruplar halindeki bu göç hareketlerinde birçok yaşlı birey de yer almaktadır. Göç eden yaşlı bireyler ele alındığında 2019 yılı itibarıyla dünyada bulunan 271 milyon göçmenin %11'ini erkek %13'ünü kadınlar olmak üzere yaklaşık %24'ünü 60 yaş üzeri kişiler oluşturmaktadır (IOM, 2020). Tüm göçmen nüfusunun yaklaşık ¼'ünü oluşturan bu oranın görece yüksek olduğu ve önemli bir nüfusa karşılık geldiği söylenebilir. Ancak sığınmacı ve mülteci nüfus incelendiğinde, bu gruplarda 60 yaş üzeri kişilerin oranı %6'dır. Bu oran kadınlar ve erkekler arasında %3 olarak eşit biçimde dağılmıştır (UNHCR, 2021). Türkiye açısından ele alındığında ise Suriye kökenli sığınmacılar özelinde 60 yaş üzeri yaklaşık 113 bin sığınmacı bulunmaktadır (GİGM, 2021). Özellikle ileri yaşlılık dönemi olarak tanımlanan 85 yaş ve üzeri nüfusun varlığı, bu yaş döneminin sağlık ve bakım gereksinimleri ile bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik refah hizmetlerini gerekli kılmaktadır. Bu hizmetlerin planlanması ve sunumu noktasında göç sürecinin dinamikleri ve sığınmacı grubunun profili önem taşımaktadır. Göç süreci, göçe neden olan etkenlerin ortaya çıkması, göçe karar verme, hazırlık, göç hareketinin başlaması, göç ediş, varış ülkesine ulaşma ve göç sonrası yeni yere uyum gibi birçok süreci kapsamaktadır. Bu süreç göç eden yaşlı bireyler için de benzer şekillerde gerçekleşmektedir. Göç eden yaşlı bireyler bu aşamaların her birinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Birçok nedenle ve farklı motivasyonlara bağlı olarak yaşanmakta olunan yerin terk edilip göç sürecinin başlatılması söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda savaşlar, çatışmalar, can güvenliğinin ortadan kalkması, fiziksel veya cinsel şiddet olasılığı ya da şiddete doğrudan maruz kalma, alıkonulma, özgürlükten yoksun bırakılma, toplumsal, siyasi veya dini baskı ya da zulüm, şiddetli doğal afetler gibi koşullar göç sürecine karar verilmesi, sürecin başlatılması ve kitlelerin göçünü zorunlu kılan nedenlerdir (Wu v.d., 2020). Diğer yandan göç hareketleri daha yüksek refah düzeyi, daha iyi bir iş ve çalışma koşulları, yaşam standartlarını yükseltme (Gautam, 2005), ailevi nedenler, eğitim fırsatları, çocukların geleceği, kısıtlayıcı ve baskılayıcı kültürden kurtulma, özgürlük isteği (Jauhiainen ve Vorobeva, 2020) gibi bireysel motivasyonlarla da başlatılabilmektedir. Göç eden yaşlılar özelinde bu bireysel göç hareketlerinin başka bir ülkede yaşayan çocuklar ve torunlar gibi alt jenerasyonun yanına yerleşme ya da yaşlılara ilişkin sosyal politikaların daha kapsamlı ve kapsayıcı olduğu, yaşlıların daha yüksek yaşam standartlarına sahip olduğu ülkelere göç etme şeklinde gerçekleşebildiği de söylenebilir.

Güvenli ve yasal yolların bulunmadığı göç rotalarında ilk hareketi gerçekleştirme ve duraklamalardan sonraki her bir hareket için öncelikle insan kaçakçılarıyla iletişime geçme sözü konusu olabilmektedir. Bu durum kaçakçılar tarafından dolandırılma, susuzluğa veya açlığa terk edilme, ölüm tehdidinde maruz kalma, fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddete uğrama, kolluk görevlilerine ya da silahlı militanlara teslim edilme risklerini beraberinde getirmektedir (Squire v.d., 2017). Yolculuk boyunca küçük kamyonetlere sıkıştırılma, denetim noktalarında askerler, silahlı militanlar veya haydutlar tarafından zorla durdurulma, kaçırılma, şiddete uğrama, sınırları geçerken keskin nişancılar tarafından vurulma, çöl ya da şiddetli kuraklığın yaşandığı sınırlardan geçerken açlık veya susuzluğa bağlı ölüm tehlikesi (McMahon ve Sigona, 2016) hareketlilik sürecinde karşılaşılan diğer sorunlar arasındadır.

Kara yoluyla gerçekleştirilen göç hareketlerinde kitleler yaya olarak veya çeşitli kara taşıtlarını kullanarak göç etmektedir. Bu göç hareketleri genellikle sürekli hareket halinin aksine hareket ve duraklama döngüsü içinde varış ülkesine kadar devam etmektedir. Özellikle yaya olarak yapılan uzun mesafeli yolculuklar göç edenler açısından birçok risk ve tehlikeyi beraberinde getirmektedir. Yaya olarak çıkılacak uzun mesafeli yolculuk kararı ve böyle bir sürecin içinde yer almak kişilerde yüksek anksiyete ve depresif ruh haline neden olmaktadır (Carroll v.d., 2020). Bu yolculuklarda dağlar, ormanlar gibi tehlikeli olabilecek yolculuk güzergahları aşmakta, barınma sorunu (Ardittis ve Laczko, 2017), fiziksel tükenme, açlık ve susuzlukla karşı karşıya kalma, kaçırılma, saldırıya uğrama, istismar edilme, yol güzergahında çeteler ve silahlı militanlar tarafından tutulma, alıkonulma, yasa dışı sözde vergilerin alınması, riskli durumlarda sağlık ve güvenlik kuruluşlarına uzaklık (Fargues ve Rango, 2020), güzergah üzerinde rüşvet talep edilmesi, ek ücretler ödemeye zorlanma, para gaspı, insan kaçakçılarına satılma (Frouws ve Horwood, 2017) gibi tehlikeli durumlar yaşanmaktadır. Göç yollarının bu zorlayıcılığı birçok yaşlı sığınmacının travmatik olayları deneyimlemesi ve varış noktalarına dahi ulaşmadan göç güzergahında hayatlarını kaybetmesine neden olmaktadır (Byrow v.d., 2019; Amnesty International, 2019). Bu bakımdan göç etmiş bireylerde post-travmatik stres bozukluğu, majör depresyon, yoğun anksiyete (Rasmussen v.d., 2021), aşırı duyarlılık, umutsuzluk, bağımlılık, yetersizlik, izole edilmişlik, kısıtlanmışlık, hapsolünmüşlük hissi (Laham v.d., 2020) gibi psikopatolojik durumlar ortaya çıkabilmektedir. Varış ülkesinde ise alıkonulma, sınır dışı edilme, geri gönderilme, yeterli düzeyde korunmama, yetkililere ulaşamama, marjinal ve güvensiz bir ortamda yaşama, istismar edilme, şiddete uğrama riski ve yoğun gelecek kaygısı ortaya çıkmaktadır (Lønning, 2020). Bu noktada varış ülkesinde özellikle dil engeli, yalnızlık, karamsarlık ve ruhsal sorunlar yönünden yaşlıların daha kırılgan olduğu söylenebilir. Öz bakımın sağlanabilmesi ve yeni ülkenin dilinin öğrenilmesi özellikle ileri yaşta ve sosyal destek sistemi olmayan yaşlı sığınmacılar için ciddi sorunlar oluşturabilmektedir. Genel olarak ele alındığında barınma, sağlık, uyum ve bütünleşme sorunları ile yasal, kurumsal ve ekonomik sorunların göç sonrası yaşlı sığınmacılar tarafından deneyimlenen temel sorun alanları olduğu söylenebilir.

Yaşlı Sığınmacıların Karşılaştıkları Güçlükler

Barınma, göç sonrası evre göz önüne alındığında, yaşlı sığınmacılar özelinde yeni ülkede karşılaşılan ilk sorunlar arasındadır. Barınacak yer bulamama, evsizlik, uygun fiyatlı konut yokluğu, barınma hizmetleri hakkındaki bilgi eksikliği, varış ülkesinin barınma hizmetlerinin kullanımı ve yaşlı sığınmacıların gereksinimlerini karşılayabilmesi konusundaki belirsizlikler ve kültürel engeller deneyimlenen barınma sorunları arasındadır (White, 2015). Göç sonrası sağlık sorunlarının ise yetersiz beslenme, görme bozuklukları, ürolojik ve kardiyovasküler rahatsızlıklar gibi beden sağlığı ve anksiyete, depresyon, intihar düşüncesi, süregelen stres, umutsuzluk, dürtüsellik, yüksek duygusal reaktivite gibi ruh sağlığı ile ilişkili sorunlar olduğu görülmektedir (Frost v.d., 2019; MacGregor, 2018; Nock, v.d., 2008). Ekonomik sorunlar açısından göç sonrası köken ülkedeki maddi gelir kaynaklarının kaybı, yeni ülkede dil engeli, kültürel uyum ve bütünleşme sorunları gibi birçok soruna bağlı olarak çalışma yaşamına katılamama ve gelir elde edememe söz konusudur (Sathiyamoorthy, 2017). Ekonomik sorunlar yaşlı sığınmacıları ekonomik desteğe muhtaç duruma getirmektedir (Strong v.d., 2015).

Uyum sorunları açısından yaşlı sığınmacılar için uyum sürecinin göç hareketiyle birlikte başladığı söylenebilir. Harekete katılmakla birlikte eski yaşamından kopma, yeni yaşama uyum süreci ve bireyin bu süreçteki tepkileri başlamaktadır. Daha sonra göç sürecinin zorlayıcı dinamikleri ve stres yaratıcı doğası sosyal becerilerin zayıflaması, benlik algısında değişimler, sosyal ve ruhsal değişikliklere karşı kırılganlık gibi uyumu zorlaştıracak birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Bempong v.d., 2019). Göç sonrası yerleşik toplum tarafından tercih edilmeyen kent dışındaki kenar mahallelerde yaşama ve yerleşik toplumla etkileşime girememe, dil farklılıklarına bağlı olarak yeni ülkenin kültür ve yaşam biçimine uyum sağlayamama, refah hizmetlerine ulaşamama, bu hizmetlerden yararlanamama, genç yaştakilere göre ayrımcılığı algılama düzeyinin daha yüksek olması ve değer çatışmalarına bağlı kültür şoku gibi unsurlar yaşlı sığınmacıların uyum ve bütünleşmelerini engelleyici sorunlar arasındadır (Amaral v.d., 2018; Dhalimi v.d., 2018; Gierveld, Pas, & Keating, 2015; Bempong, v.d., 2019). Göç sonrası istismar edilme ise deneyimlenmesi olası bir diğer sorundur. Ev içinde yaşına uygun olmayacak derecedeki işleri yapmaya zorlanma, zorunlu ev işçiliği, yiyecek, beslenme, sağlık, barınma ve bakım gereksinimlerinin karşılanmaması, alt jenerasyon tarafından sözel şiddet ve fiziksel istismara uğrama, erken dönemlerde başlayan şiddetin yaşlılık döneminde de devam etmesi yaşlı sığınmacıların deneyimlediği fiziksel, sözel ve duygusal istismar durumlarıdır (Matsuoka v.d., 2013).

Yasal ve kurumsal sorunlar diğer göçmen grupların yanı sıra yaşlı sığınmacılar tarafından deneyimlenen bir diğer önemli sorun grubudur. Göç ve sığınma hukukuna ilişkin uluslararası belgelerin kabul edildiği 1950 ve 1960'lı yıllarından bu yana sığınma hareketlerinin doğası değişmiştir. İki büyük dünya savaşından sonra kabul edilmeleri ve kabul ediliş tarihleri göz önüne

alındığında bu belgelerin dönemin sığınma dinamiklerine göre oluşturulduğu söylenebilir. Buna bağlı olarak bu belgelerde daha önceki savaşların sığınma hareketleri ve sığınan kitleler ekseninde yarattığı sorunlara yönelik vurgular yer almaktadır (Betts, 2013). Günümüz dünyasındaki sığınma hareketlerinin ise, temelde benzer nedenlerle gerçekleşmeler de çeşitlenmesi, çok boyutlu ve çoklu nedenlerle gerçekleşmesi söz konusu olmuştur. Sığınma hareketlerinin doğasındaki bu değişikliğin yanı sıra bu noktadaki bir diğer sorun bu belgelerin temelinde yer alan “zulme uğrama” ve “zulüm” kavramlarına ilişkin evrensel bir tanımın olmamasıdır. Zulüm kavramının esnekliği sığınma hakkından yararlanmayı ve sığınmacı olarak kabul edilmeyi ülkelerin inisiyatifine bırakmaktadır (Khan, 2016; Schoenholtz, 2015). Hedef ülkeler sığınmacı göçünü engellemek için sığınmacı statüsünün getirdiği hak ve yükümlülükleri sınırlayarak sunabilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle gelişmiş ülkeler, kendilerine doğru hareket eden sığınmacı kitlelerini göç rotası üzerindeki az gelişmiş ülkelerde tutmaya çalışarak sığınmacıların korunma ve bakımlarını karşılamaktan kaçınmaktadır (Guild & Moreno-Lax, 2013). Kabul edilen sığınmacılar ise göç sonrası yasal süreç, kayıt ve diğer evrak işlemlerinin gerçekleştirilmesindeki negatif tutum ve davranışlar, düzensiz statü, yerleşim yeri sorunları ve diğer gereksinimlerini karşılamak için kurumlardan hizmet alımında ülkedeki yerleşik toplumdaki farklı olarak ayrımcı uygulamalara maruz kalma, ırkçılık, küçümsenme, suçlu, sabıkalı, kriminal kişiler olarak görülme, şüpheli karşılanma (Idemudia & Boehnke, 2020), sınır dışı edilme, iltica ve sığınma kayıt belgelerine erişime keyfi olarak izin verilmemesi, mülteci ve sığınmacı statüsünün belirli kısıtlayıcı uygulamalar oluşturması gibi diğer yasal ve kurumsal sorunlarla karşılaşmaktadır (Prettitore, 2016).

Türkiye özelinde göç etmiş yaşlı sığınmacıların gereksinimleri, karşılaştıkları sorunlar, hizmetlere erişimleri ve gereksinimlerinin tespit edilmesi mevcut hizmet ve politikaların geliştirilmesi açısından önemlidir. Bu bakımdan yaşlı sığınmacıların gereksinimlerinin ve yaşadıkları güçlüklerin belirlenmesinin, göç sürecindeki uygulamaların zayıf yönlerinin açığa çıkarılıp geliştirilmesine ve yaşanan sorunların çözümüne katkı sunacağı, geliştirilen çözüm önerilerinin yaşlı sığınmacılara yönelik sosyal politikaların planlanmasında faydalı olabileceği düşünülerek bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma nitel yöntemle gerçekleştirilmiştir. Gözlem, mülakat ve belge incelemesi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların yaşanan ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel sürecin izlendiği bir araştırma türü olan (Yıldırım, 1999) nitel araştırmada sürecin uzun süreli ve yoğun bir etkileşimle gerçekleştirilmesi, araştırma tema ve ifadelerini kullanmada esneklik, katılımcıların olaylara ilişkin algı ve açıklamaları ile analizin çoğu kez alıntılarla yapılması ayırt edici özellikler olarak ortaya çıkmaktadır (Miles ve Huberman, 2015). Çalışmada göç sonrası sığınmacılık ve yaşlılığı kesişimsel bir biçimde deneyimleyen yaşlı sığınmacıların yaşam deneyimlerine ilişkin öz değerlendirmelerini detaylı biçimde ortaya

koyabilmek için nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Yaşlı sığınmacıların göç sonrasındaki gereksinimleri nelerdir?
2. Yaşlı sığınmacıların gereksinimleri göç öncesindeki koşullardan nasıl farklılaşmıştır?
3. Yaşlı sığınmacıların sunulan hizmetlere yönelik değerlendirmeleri nelerdir?

Araştırma Sahası

Bu araştırma kapsamında Bursa'nın İnegöl ilçesinde yaşayan Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Rusya ve Suriye kökenli 16 yaşlı sığınmacıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışma grubu olarak Bursa ilinin İnegöl ilçesindeki yaşlı sığınmacıların seçilmesinde kentin Marmara Bölgesi'nde yer alması ve coğrafi konumu olarak Türkiye'nin önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden birisi olması dikkate alınmıştır. İstanbul, Kocaeli gibi yoğun nüfuslu diğer kentlere yakınlığı, coğrafi konumu, barındırdığı nüfus miktarı, sanayi ve ekonomik etkinliklerinin gelişmişliği ve iş olanaklarının çeşitliliği itibarıyla Bursa Türkiye içinde önemli sayıda sığınmacının yaşadığı kentlerden birisidir. Bursa'da yaşayan sığınmacı sayısı 2017'de 134 bin, 2018'de 163 bin, 2019'da 176 bin, 2020'de 178 bine ulaşmıştır. Bu sayılar göz önüne alındığında Bursa'da yaşayan sığınmacı sayısının yıllara bağlı olarak artış gösterdiği görülmektedir. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 19.08.2021 tarihi itibarıyla Bursa'da geçici koruma kapsamında 181.037 kişi (GİGM, 2021), ikamet iznine sahip 44.586 kişi bulunmaktadır (TÜİK, 2021).

Araştırma Özneleri ve Veri Toplama Süreci

Örnekleme dahil olacak yaşlı sığınmacıların seçimi noktasında köken ülke bağlamında herhangi bir tercih yapılmamıştır. Yaşlı sığınmacılara erişim konusunda ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminde araştırmacı amaca hizmet eden en ideal grubu belirlemektedir. İnegöl ilçesinde mahalle muhtarlarıyla, İnegöl Sosyal Hizmet Merkezi, Ahıska Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ve sığınmacılara yönelik yardım sağlayan diğer vakıf ve dernek çalışanlarıyla yüz yüze ve telefonla görüşmeler gerçekleştirilerek araştırma hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelerde mahalle muhtarları, dernekler ve sosyal hizmet kuruluşlarından alınan bilgilerle İnegöl'de yaşamakta olan 60 yaş üzeri sığınmacıların listesi oluşturulmuştur. Görüşme sürecinde katılımcılarla görüşülerek araştırma hakkında bilgi verilmiş; görüşmek için uygun günleri öğrenilmiştir. Görüşmeler, tercüman aracılığıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak ve yarı yapılandırılmış görüşme formları ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların sorulara verecekleri yanıtların yanı sıra göç sürecine yönelik deneyimlerini ortaya koyabilmek amacıyla yüz yüze görüşmeler tercih edilmiştir. Bu teknikte önceden hazırlanan sorular üzerinde düzenlemeler, ayrıntılı açıklamalar ve tartışmalar yapılabilmektedir (Çepni, 2014). Her bir katılımcı ile

gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde katılımcıların onayına bağlı olarak ses kaydı alınmış ve veriler bu yolla kaydedilmiştir. Görüşmeler 2021 yılının aralık ayı içinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Öznelere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Katılımcı ²	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Eğitim ³	Köken Ülke	Türkiye'de Bulunma Süresi	Kiminle Yaşadığı
K1	63	Kadın	Evli	10 yıl	Kazakistan	7 yıl	Çocuk ve eş
K2	71	Kadın	Evli	8 yıl	Kazakistan	9 yıl	Çocuk ve eş
K3	72	Kadın	Evli	8 yıl	Kazakistan	2 yıl	Çocuk ve eş
K4	61	Kadın	Evli	10 yıl	Rusya	2 yıl	Çocuk ve eş
K5	65	Kadın	Evli	8 yıl	Kırgızistan	10 ay	Çocuk ve eş
K6	75	Kadın	Şu an evli değil	10 yıl	Özbekistan	1 yıl	Çocuk
K7	74	Kadın	Şu an evli değil	2 yıl	Suriye	7 yıl	Çocuk
K8	66	Kadın	Şu an evli değil	6 yıl	Suriye	5 yıl	Çocuk
K9	65	Kadın	Evli	6 yıl	Suriye	7 yıl	Eş
K10	69	Kadın	Evli	5 yıl	Suriye	6 yıl	Çocuk ve eş
E1	67	Erkek	Evli	14 yıl	Rusya	2 yıl	Çocuk ve eş
E2	63	Erkek	Evli	8 yıl	Kırgızistan	10 ay	Çocuk
E3	67	Erkek	Evli	8 yıl	Kazakistan	7 yıl	Çocuk ve eş
E4	70	Erkek	Evli	14 yıl	Kazakistan	9 yıl	Çocuk ve eş
E5	61	Erkek	Evli	12 yıl	Suriye	8 yıl	Çocuk ve eş
E6	72	Erkek	Evli	2 yıl	Suriye	7 yıl	Eş

Verilerin Analizi

Veriler analiz edilirken betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analizde araştırmacı görüşmeler boyunca elde ettiği bilgi ve verileri, kuramsal çerçeve ve görüşmelerde yer alan boyutlara bağlı olarak oluşturduğu kategori ve temalar altında düzenleyip doğrudan alıntılar ve

² Kadın katılımcılar K, erkek katılımcılar E harfiyle kodlanmıştır.

³ Katılımcıların eğitim düzeyinin yıl olarak belirtilmesi tercihi ülkeler arasındaki eğitim sistemi farklılıklarına bağlı olarak okunan yıl sayısının köken ülkeler ile Türkiye'de farklı eğitim düzeyini ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Eğitim düzeyinin belirtilmesi noktasında katılımcıların açıklamalarına bağlı kalmıştır.

güçlü örneklerle tanımlar (Baltacı, 2019). Katılımcılarla kendi tercih ettikleri yerlerde gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler (prolonged engagement) verileri destekleyici işlev görmüştür. Verilerin geçerliğine ilişkin görüşme bitiminde katılımcılardan yanıtları ve görüşmeye ilişkin değerlendirmeleri (member checking) istenmiştir. Verilerin geçerliliği ve güvenilirliği açısından birden fazla veri toplama yönteminin verilerinin birlikte değerlendirilip karşılaştırılmasına dayanan (Streubert & Carpenter, 2011) üçgenleme (triangulation) tekniğinden yararlanılmıştır. Öncelikle ses kayıtları ve görüşmeler sırasında tutulan notlar araştırmacılar tarafından bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Ses kayıtları birkaç kez dinlenip değerlendirilerek katılımcıların vurguladığı önemli boyutlar değerlendirilmiştir. Daha sonra görüşmeler sırasında araştırmacılar tarafından tutulan notlar, görüşme sırasındaki izlenim ve gözlemler de eklenerek alt başlıklarla birlikte değerlendirilmiştir. Tüm bu veriler göz önüne alınarak tekrar değerlendirme yapıp temalar ve alt temalar oluşturularak analiz gerçekleştirilmiştir. Bu noktada göç öncesi ve göç sonrası iş gücüne katılım ve ekonomik sorunlar, barınma ve konut durumu, sağlık sorunları, dil sorunu, uyum ve kültürel sorunlar, yasalar ve kurumlarla bağlantılı sorunlar ve hizmetlere ilişkin bilgileri temaları ele alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler göç öncesi ve göç sonrası süreç bağlamında iş gücüne katılım ve ekonomik sorunlar, barınma ve konut durumu, sağlık sorunları, dil sorunu, uyum ve kültürel sorunlar, yasalar ve kurumlarla bağlantılı sorunlar ve katılımcıların hizmetlere ilişkin bilgileri temaları olarak ortaya konmuştur.

İş Gücüne Katılım ve Ekonomik Sorunlar

İş gücüne katılım ve gelir elde edebilme yaşlı sığınmacılar açısından göç sonrası bağımsız bir birey olarak yaşayabilme noktasında kritik öneme sahiptir. Araştırma özelinde ele alındığında köken ülke fark etmeksizin erkek katılımcıların tamamı köken ülkelerinde iş gücü piyasasına girebilmiştir. Kadın katılımcılar ise, eşitlikçi ve kolektif dayanışmaya yönelik çalışma politikalarının uygulandığı köken ülkelerde çalışma yaşamına aktif bir biçimde katılabilmiş; bunun dışındaki ülkelerde iş gücü piyasasının dışında kalmıştır. Göçten hemen önceki süreçte eski Sovyet ülkesi kökenli katılımcılar kırsal bölgelerde çalışmaya devam etmiş; Suriye kökenli katılımcılar açısından ise erkek katılımcılar düzenli bir biçimde çalışmaya devam etmiş, kadın katılımcılar ise ev içi işlerde çalışmıştır. Çalışma yaşamına katılma isteği noktasında bazı katılımcılar çalışma olanağı olduğu takdirde çalışmak istediklerini vurgulamıştır. Bu katılımcıların çalışma isteği noktasında diğer katılımcılardan ayrılmasının temel nedeninin kötü ekonomik koşullar olduğu söylenebilir:

Şimdi kimliğim (ehliyeti kastediyor) vardır. Araba verseler şey ederim, çalışırım. Ben ha şimdi bir yerde bir bekkilik, iş olsa, öyle bir şey olsa da yürüyerek ha bu ayaklarımız, yürüyerek iş olsa gidip gecesini orada olurum gündüzü gelirim buraya (E2, 63; Kırgızistan).

Suriye'deyken çalışmıyordum. Burada ekonomik durumumuz iyi olmadığı için aslında evde yapabileceğim bir iş bulabilirsem evde çalışmak istiyorum. Oğlumun geliriyle kıt kanaat geçiniyoruz. Oğluma ve ev masraflarına yardımcı olmak istiyorum (K7, 74; Suriye).

Araştırmanın bu bulgusuna benzer biçimde Almanya'ya göç etmiş Rusça ve Türkçe konuşan 24 katılımcıyla gerçekleşen bir çalışmada yaşlı göçmenlerin ileri yaşı iş gücü piyasasına giriş ve entegre olma noktasında engel olarak algıladıkları saptanmıştır. Araştırmada yaşlı göçmenlerin yaş stereotiplerini içselleştirerek işsizlik durumunu yaşları üzerinden yorumladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Craciun v.d., 2019).

İkinci unsur olarak toplumsal cinsiyet ve hâkim kültür değerlendirildiğinde, eski bir Sovyet ülke kökenli olanların dışındaki kadın katılımcıların büyük bir kısmının köken ülkesi olan Suriye'de güçlü ataerkil kültür, toplumsal cinsiyet rolleri ve keskin kadın erkek ayrımının varlığı bilinmektedir. Ülkenin hâkim kültürü kadın ve erkeklerin ayrışarak kadınların ev içi kısıtlı pratikleri; erkeklerin ise ev dışı ve daha geniş yaşam pratiklerini gerçekleştirmesine neden olmuştur (Habib, 2018):

Suriye'deyken ev hanımıydım. Hiçbir yerde çalışmadım. Çalışmazdık biz. Kocamın hurdacı dükkânı vardı. Hurdacıda tamir işlerine bakıyordu. Onun geliriyle yaşıyorduk. Benim zamanım çocuk büyütmeyle geçti. Suriye'de üç kız iki erkek beş çocuk büyüttüm (K8, 66; Suriye).

Gençliğimde ara sıra çalıştım, biraz. Kreşte çalıştım, biraz temizlikçilik yaptım, günlük işlerde. Az çalıştım ben, sonra emekli oldum zaten (K1, 63; Kazakistan).

Ben devlet çiftliğinde çalıştım. İnek sağım makinesinde çalıştım. Sonra da 40 yaşından sonra evde mal diyorduk biz, hayvan tutuyorduk. Sabah makine geliyordu, arabaya koyuyorduk sütleri, aylık maaşımı böyle kazanıyordum. Mal sağıyorduk, hayvan bakıyorduk (K4, 63; Rusya).

Ekonomik sorunlar göç sonrası yaşlı sığınmacıların karşılaştıkları önemli bir sorun grubudur. Katılımcıların göç öncesi köken ülkelerinde gelir sahibi oldukları ve buna bağlı olarak maddi yönden sorun yaşamadıkları ancak göç sonrası tamamının gelir kaybına uğrayarak ekonomik yönden çocuklarına gereksinim duymaya başladığı ortaya çıkmıştır:

Oradayken de hiçbir yerden yardım almıyordum. Çalıştığım için hiçbir yerden destek almıyordum ama aldığım para bana yetiyordu, şoförlük yapıyordum. Maddi hiçbir sorun yaşamadım orada. Tek başıma çalıştığım için aileye ben bakıyordum, o yüzden. Durumum ortalamanın altındaydı. Paramı karıma, çocuklarıma harcıyordum. Bir yerden yardım almıyordum. Ama yine de işimden gelirim bana eşime, beş çocuğuma bir şekilde yetiyordu. Beş çocuğumu bu şekilde okuttum. (Göç sonrası ekonomik destek alıp almadığı sorulduğunda) Belediyeden hayır, kaymakamlıktan hayır, İHH'den hayır, hiçbir yerden yardım almıyoruz. Sadece pandemi karantinası başladığı sırada PTT'den 1000 TL oğluma yardım edildi, maddi destek verildi. Maddi olarak hiçbir şeye ihtiyacım yok, İki oğlum var ikisi de çalışıp eve para getiriyorlar, eve harcıyorlar, Suriye'de bir kızım kaldı ona da para gönderiyoruz (E5, 61; Suriye).

Suriye'deyken normal ev geçindirmek ve çocukları büyütmek dışında herhangi bir maddi zorlukla karşılaşmamıştım. Savaştan önce oradayken de hiçbir yerden yardım almıyorduk. Ama savaş başladıktan sonra ailelere erzak sepeti dağıtmaya başladılar. O dönemde erzak yardımı alıyorduk. Şu anda hiçbir yerden yardım almıyorum (K8, 66; Suriye).

Orası buradan yirmi yıl geride. Oradan düşün. Buraya göre kötü, emekli maaşıyla geçiniyordum. Buranın parasına göre çok çok küçük bir miktar. Başka bazen bayram gibi günlerde et dağıtırlardı getirip, yardım paketi gibi şeyler. Damadıyla kızım bakıyor burada (K6, 75; Özbekistan).

Ekonomik sorunlar Suriye kökenli katılımcıların düşük standartlara sahip evlerde yaşamalarına neden olmuş, eski Sovyet ülke kökenli katılımcılar dahil tüm katılımcıların yerleşim yerlerinin sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerde yoğunlaşmasına yol açmıştır. Mevcut gelir kaynakları açısından ise katılımcıların tamamının temel geçim kaynağının çocuklarının geliri olduğu, bu gelirin gereksinimlerin karşılanması ve sorunların çözümünde temel kaynak olduğu tespit edilmiştir. Çocukları dışında yaşlı sığınmacıların, maddi sorunlarının çözümünde komşuları ve aynı köken ülkeden gelen diğer sığınmacılar tarafından desteklendiği görülmüştür. Bu noktada bu kişilerin maddi sorunlarının çözümünde ikincil çözüm kaynaklarının olduğu saptanmıştır. Araştırmanın bu bölümdeki önemli bulgularından biri bütün katılımcıların ekonomik olarak çocuklarına bağımlı olmalarıdır. Bu bulgu başka araştırmalar tarafından da desteklenmektedir (Choudhry, 2001; Chappell & Kusch, 2007). Göç etmiş yaşlıların varış ülkesinde çocukları ve diğer aile üyelerine bağımlı olmaları varış ülkesinin refah hizmetlerinin gelişkinliği ve kapsayıcılığıyla ilgilidir. Göç ve yaşlılığa yönelik kapsamlı refah hizmetlerinin bulunduğu ülkelerde yaşlı göçmenlerin çocuk ve yakınlarına ekonomik bağımlılığı diğer ülkelere göre daha azdır (Wangmo, 2010).

Katılımcıların tamamı Türkiye'de yeterli düzeyde ekonomik destek almadıklarını ifade etmiştir. Bu bulgu Yaylagül ve Aslan (2020) tarafından Mersin'de 55 yaş ve üzeri 20 Suriye kökenli katılımcı ile gerçekleştirilen bir çalışmada ve Taşçı (2021) tarafından İzmir'de yaşayan 60 yaş üzeri 20 Suriye kökenli katılımcıyla gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da benzer biçimde saptanmıştır.

Barınma ve Konut Durumu

Barınma göç sonrası karşılaşılan temel sorunlar arasındadır. Katılımcıların tamamının göç öncesi köken ülkelerinde barınma sorunu yaşamadığı ve bir katılımcı dışındaki bütün katılımcıların köken ülkelerinde ev sahibi olduğu ortaya çıkmıştır. Buna karşın katılımcıların tamamı göç sonrası ilk aşamada doğrudan barınma sorunuyla karşılaştıkları ve göç sonrası barınma sorununun çözümünde çocuklarının desteğini aldıkları görülmüştür:

Halep'te kendi evimde yaşıyordum, ev kendi üzerimeydi. Evi olan da vardı olmayan da. Benim arabam vardı, bir de. Eskiden kullanırdım. Ama savaş sırasında ev bombalar yüzünden yıkıldı, aracım kullanılmayacak hale geldi, harap oldu. Şimdi iki oğlumla yaşıyorum burada. Onlar buldu evi. Ev kiralık (E5, 61; Suriye).

Kocamla birlikte kendi evimizde yaşıyorduk. Kocam Ramazan ortasında vefat etti. Burada şimdi kızım, damadım, torunlarımla yaşıyorum. Kızım yaşıyor bu evde, onlar getirdi beni. Bu eve yerleştim. Bu ev de kiralık (K8, 66; Suriye).

Barınma yeri konusunda katılımcıların tamamının kent merkezinin dışında, sosyoekonomik düzeyi düşük, kentsel hizmetlerin yetersiz olduğu ve yerleşik toplum tarafından tercih edilmeyen kenar mahallelerde yaşadıkları görülmüştür. Yetersiz ve sağlıklı olmayan barınma koşulları sığınmacıların sağlık durumunu etkilemiştir:

Evimiz çok kötü, çok kötü. Görüyorsunuz. Çok fazla rutubet oluyor, evin içinden kötü kokular geliyor. Kışın ev ısınmıyor. Alt kat olduğu için çocuklar gelip cama taş atıyor, rahatsız ediyorlar. Evin nemi yüzünden bacaklarımda ağrılar çıktı, gözlerimde bulanıklıklar çıktı (K9, 65; Suriye).

Kötü barınma koşullarının sığınmacıların sağlığı üzerinde etkisine ilişkin Ziersch v.d. (2017) de sığınmacıların göç sonrası kötü barınma koşullarına sahip evlerde yaşamak durumunda kaldıklarını ifade etmiştir. Bu çalışmada da katılımcıların ısınma sorunu yaşanan, rutubetli, hasarlı, hane halkı için yeterli alanın olmadığı küçük evlerde yaşadıkları ve bu duruma bağlı sorunlar deneyimledikleri tespit edilmiştir. Benzer şekilde Kaya (2016) tarafından Türkiye’de yaşayan 205 Suriye kökenli sığınmacıyla gerçekleştirilen bir araştırmada da sığınmacıların sağlık koşullarının yetersiz olduğu, ısınma sorunlarının yaşandığı ve hijyen kriterlerinin sağlanamadığı evlerde yaşadıkları saptanmıştır. Calvot v.d. (2014) tarafından Ürdün ve Lübnan’daki Suriye kökenli sığınmacılarla gerçekleştirilen bir alan araştırmasında yaşlı sığınmacıların güvenli olmayan, rutubetli, su sorunu olan, mahremiyetin ihlal edildiği, kötü barınma koşullarına sahip yerlerde barındıkları saptanmıştır. Dolayısıyla sağlıksız veya sağlık sorunları yaratabilecek kötü barınma koşulları yaşlı sığınmacılar açısından daha fazla güçlük doğurmaktadır.

Sağlık Sorunları

Göç sonrası yeni sağlık sorunlarıyla karşılaşma göç etmiş yaşlılar özelinde yapılmış pek çok çalışmada saptanmış olup (Koochek, 2008; Chou, 2007; Silveira & Ebrahim, 1998; Kuo & Chong, 2008) göç etmiş kadın yaşlıların erkeklere göre daha fazla rahatsızlık yaşadığı ve risk altında olduğu ortaya konmuştur (Krobisch v.d., 2021; Trappolini & Giudici, 2021; Debesay, Nortvedt, & Langhammer, 2022). Bu çalışmaların aksine göç etmiş yaşlı bireylerin hastalık durumlarını cinsiyet yönünden inceleyen bazı araştırmalarda ise kadınların erkeklere göre daha az rahatsızlığa yakalandığı saptanmıştır. 28 Avrupa ülkesinde göç etmiş ve yerleşik bireylerden oluşan 233,117 kişinin sağlık kayıtlarının incelendiği bir araştırmada orta ve ileri yaştaki kadın göçmenlerin erkeklere oranla daha az sağlık sorunu yaşadığı (Vonneilich v.d., 2021) ve göç sonrası kadın yaşlıların kendilerini erkek yaşlılara göre daha sağlıklı tanımladığı (Kobayashi & Prus, 2012) ortaya konmuştur. Bu çalışmada ise göç sonrası sağlık sorunları yaşama konusunda cinsiyet yönünden kadın ve yaşlı erkek sığınmacılar arasında önemli bir farklılık görülmemiş olup yakın oranlarda yeni hastalık bildirilmiştir. Bir diğer bulgu olarak az sayıdaki katılımcı göç sonrası Türkiye’de yeni hastalıklarının ortaya çıktığını ifade etmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu göç öncesi süreçte

yaşlılığa bağlı genel sağlık sorunları deneyimlemiştir. Bu sorunlar genel olarak diz, bacak, sırt ve eklem ağrıları, tansiyon gibi yaşlılık döneminin doğasında bulunan genel sağlık sorunlarıdır. Göç hareketliliği sürecine ilişkin hareket rotası, kullanılan yol, sürecin uzunluğu ve travmatikliğine bağlı olarak geçici ruh sağlığı sorunlarının ortaya çıkabildiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda sağlık durumuna ilişkin araştırmanın önemli bir bulgusu göç sürecinin katılımcı yaşlı sığınmacılar açısından doğrudan yeni sağlık sorunlarına yol açmadığıdır. Göç sonrası Türkiye’de yaşanan sağlık sorunlarının genel olarak köken ülkedeki sağlık sorunlarının devamı olduğu saptanmıştır:

Oradayken sırt ağrılarım vardı. Belimden bacağıma kadar uzanan ağrılar oluyordu. Ağrılar öyle böyle artınca çalışamaz hale geldim. Ben bu sırt ağrılarım yüzünden orada iki kez hastaneye gittim, tedaviden memnun kaldım, iyi baktılar. Türkiye’de sağlık açısından bir sıkıntı şu anda yok (E5, 61; Suriye).

Oradayken diz eklemlerimde ağrılar oluyordu. Hastalanınca da özel hekime gidiyordum, reçete yazardı biz de eczaneden alırdık. Buradaki gibi. Hastaneye gidip tedavi oluyordum. Hiç memnuniyetsizlik yaşamadım. Burada ciddi bir hastalığım olmadı. Birkaç kez tedavi görmek için hastaneye gittim. Gittiğimde herhangi bir sorun yaşamadım (K8, 66; Suriye).

...Buradayken beni acile götürmüşlerdi, hastaneye götürdüler, yatırdılar, ondan sonra bana nasıl bakıyorlardı. Valla ben bunlara diyordum ben böyle doktorların bakmasını da (olumlu anlamda) görmedim. Burada hastanede doktorlar iyi bakıyorlar. Ben memnunum (K2, 71; Kazakistan).

Katılımcıların çoğu göç sonrası yeni sağlık sorunlarıyla karşılaşmadığını belirtse de göç sonrası yeni sağlık sorunlarının ortaya çıktığını dile getiren katılımcılar da bulunmaktadır:

Kırgızistan’da hiçbir sağlık sorunum yoktu, hiçbir. Dinç, sağlamdım. Buraya geldim şekerim çıktı. Şeker hastalığı yoktu evladım, şeker hastalığı çıktı. Oğlumun sigortasından yararlandım. Boğazımda şiş çıktı, şekerden dolayı şişmiş. Önceden şeker tansiyon mansiyon bende yoktu. İlaç verdiler onları kullanıyorum (E2, 63; Kırgızistan).

Dil Sorunları

Pot, Keijzer ve Bot (2020) Hollanda’da yaşayan 42 yaşlı Türk göçmenle gerçekleştirdikleri bir araştırmada katılımcıların karşılaştıkları dil sorunlarının, dil öğrenmelerine yönelik umutsuzluk, güvensizlik, bütünleşme, varış ülkesinde sosyal ilişkiler kurmada başarısızlığa yol açtığını saptamıştır. Boutmira (2021) Kanada’ya sığınmış sığınmacı 55 yaş ve üzeri 6 Suriye kökenli sığınmacıyla gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların tümünün dil sorunu deneyimlediklerini ve dil engelinin yaşlı sığınmacıların Kanada’yla bütünleşme ve uyum sağlamalarını engelleyip toplumsal izolasyona neden olduğunu saptamıştır.

Bu araştırma kapsamında ise katılımcıların farklı düzeylerde Türkçe bildikleri görülmüştür. Hiç Türkçe bilmeyen katılımcılar olduğu gibi iyi Türkçe öğrenebilmiş yaşlı sığınmacılar da bulunmaktadır. Aile içi alt jenerasyon üyeleri katılımcıların dil sorununun çözümündeki temel

destek mekanizmalarıdır. Katılımcılar Türkçe anlamadıkları zaman çocukları ve torunlarından yardım aldıklarını, anlamadıkları sözcükleri sorarak öğrendiklerini ifade etmiştir:

Ben Türkçe hiç bilmiyorum, ne konuşulduğunu anlamıyorum, kendim de konuşamıyorum. Bu yüzden Türkçe konuşanlarla anlaşamam. Dışarıya hiç çıkmıyorum. Dil sorunum bu yüzden hiç olmadı ama dışarı çıksaydım, insanlarla muhatap olsaydım sorun olurdu (K7; 74; Suriye).

Türkçe hiç konuşmuyorum. Etrafımda Türk olmadığı için şimdiye kadar benim için sorun olmadı. Türkçeyi öğrenmeye de çalışmadım (E5, 61; Suriye).

Evet, tabii ki Türkçeyle ilgili sorunlarla karşılaşıyorum. Türkçe hiçbir şey anlamıyorum. Yaşlı bir kadınıym zaten. Yaşımdan dolayı bu saatten sonra hiçbir dili de öğrenemem (K8, 66; Suriye).

Hiç Türkçe anlamıyorum. Rusça biliriz biz. Rusça konuşulduğunda anlarım. Gelinim dışarı çıktığı, çalışıp insan gördüğü için Türk dilini öğrenebildi. Ben sadece evin içindeyim, tüm günüm evin içinde. Evin içinde olduğum için Türk dilini öğrenemedim... Hastaneye gittiğimde gelinim bazen de oğlum benimle birlikte geliyor. Onlar tercüme ediyorlar, derdimi hep gelinim anlatıyor (K3,72; Kazakistan).

Benim orada hiç yakınım olmadığı için Türkçeyi de çok konuşmuyordum. Buraya geldiğimde de burada konuşulan Türkçeyi çok zor anlıyorum, bilmiyorum, çok zorlanıyorum, damadım yardım ediyor (K6, 75; Özbekistan).

Türkçede kimi sözleri anlayamıyorum. O zaman torunlara, çocuklara soruyorum” bu ne diyor? ne diyor?” diye. Ama Türkiye'nin şeyiyle (konuşması) bizim arasında o kadar da çok fark yok ki (E4, 70; Kazakistan).

Dil ve alfabe farklılıklarına bağlı sorunlar varış ülkesinde belirli işlemlerin gerçekleştirilmesinde, kurum ya da kuruluşlarla iletişim kurulmasında sorunlar yaratabilmektedir. Bu durum yaşlı sığınmacıların zorluklar yaşamalarına ve hizmet sunumunda ayrımcı tutumlara maruz kalmalarına neden olabilmektedir:

Ben burada bir yere gittim, gidip hani imza atıyoruz ya, dedim “Yeğenim benim bu yazıyı okumam yazmam yok da lütfen sen yazar mısın adımı?”. Bir tanesi bana dedi ki “Hayır, yazmam. Buraya ki geldiysen mecbur bunu öğreneceksin” dedi. Yani, onunki de doğru değil, değil mi? Yani iki söz yazsa n'olmuş? Sonra eve geldim, torunuma dedim ki “bana yaz ismi soy ismimi”. Bana yazdı, öğrendim. Şimdi yazıyorum ama bana onu demesine gerek yoktu (E3, 67; Kazakistan).

Uyum ve Kültürel Sorunlar

Sınırlı aile desteği, köken ülkeyle sosyal bağların zayıflığı, dil engeli, varış ülkesindeki farklılıklara aşırı anlam yüklemeye göç etmiş yaşlı bireylerin göç sonrası yeni ülkeye uyum sürecini etkileyen faktörlerdir (Jetten v.d., 2018). Göç sonrası uyum ve bütünleşme, yaşlı sığınmacılar açısından yaşam sürelerinin büyük çoğunluğunu geçirdikleri köken ülkenin terk edilmesi, sosyal ağların kaybedilmesi, hareketlilik sürecindeki olası can kayıpları, ailenin bölünerek üyelerinin bir kısmının köken ülkede kalma olasılığı, göç sonrası belirsizlik gibi birçok sorunu içeren bir süreçtir. Söz

konusu durum yaşlı sığınmacıları başta ruh ve beden sağlığı olmak üzere birçok yönden etkilemektedir.

Kültürel farklılıklar açısından K8 köken ülkesi ve Türkiye’de gözlemlendiği kültürel farklılıkları şu şekilde ifade etmiştir:

Türklerin hayatlarıyla Suriyelilerin hayatları farklı. Birçok farklılık var ama genel olarak yaşam tarzlarımızda farklılık var. Kıyafet, yemek, kültür gibi konularda genelde bizim gibiler. Ama evde farklılıklar ve bazı farklı inançlar var. Örneğin şu komşu kadını görüyor musun? Üç kez yanımdan geçti bir kez bile Allah’ın selamını vermedi (görüşme sırasında apartman sakini geçiyorken). Bizde olsa verirdi (K8, 66; Suriye).

Yaşlı sığınmacılar tarafından uyum sorunlarıyla baş etmeye yönelik geliştirilen önemli bir strateji öz soyutlama stratejisi olarak adlandırılabilir, yaşlı sığınmacının uyum sorunu yaşamamak için kendisini yeni ülkedeki toplumsal yaşamdan soyutlaması ve yalıtması stratejisidir. Göç sonrası yaşlı bireyin kendisini yeni topluma kapaması ya da kapatmak zorunda kalması, dış dünyayla iletişim olanağını düşürmektedir. Nitekim yaşlı sığınmacılar tarafından korunma mekanizması olarak değerlendirilse de öz soyutlama varış sonrası dışlanmanın gizli bir göstergesidir. Yaşlı göçmen grupları tarafından göç sonrası deneyimlenen sosyal izolasyon ve soyutlanma diğer araştırmalar tarafından da desteklenmektedir (Curtin v.d., 2017; Cela & Fokkema, 2017, Stewart v.d., 2011). Bu durumun yaşlı sığınmacılarda ayrımcılık, dışlanma gibi sorunları azalttığı düşüncesi yaratmaktadır:

Akrabalarımın hepsi Suriye’de. Adana’da yaşayan bir ağabeyim var sadece. Bir biz geldik. İnsanlarla hiç muhatap olmadığım için bir sorun yaşamadım. Ben dediğim gibi kendi halinde bir insanım. İnsan içine çıkmıyorum, insanlara karışmıyorum. Ben Suriye’deyken de böyleydim. İnsanlarla muhatap olmayı sevmezdim. Ben böyleydim, bu nedenle geldikten sonra benim için değişen bir şey olmadı. Sadece namaz vakitlerinde namaz kılmak için camiye gidiyorum (E5, 61; Suriye).

İnsanlarla pek muhatap olmuyorum, kimseyle konuşmuyorum. Oturduğum yerdeki komşularım bizi seviyorlar. Saygı duyduklarını söyleyebilirim. Eşyalarımızı komşularımızın yardımıyla almıştık, bize iyi davranıyorlar (K7, 74; Suriye).

Uyum ve bütünleşme konularında sorunlar yaşayarak belirli stratejilerle bu sorunları aşmaya çalışan yaşlılar olduğu gibi göç sonrası yeni yaşama adapte olabilmiş, köken ülkeye dönmeyi anlamsız bulup hâlihazırdaki yaşantısından memnun olan katılımcılar da bulunmaktadır:

Orayla işim yok benim artık, burası bize vatan sayılıyor. Türk dili, şeriatı, bizim, alışıyorsun da (E4, 70; Kazakistan).

Türkiye’ye maşallah oğlum maşallah, çok beğendim ben buranın her bir şeyisini. Ben memnunum (K2, 71; Kazakistan).

Köken ülkedeki kırsal yaşam biçimi, günlük yaşantının bu yaşam biçimine göre dizayn edilmesine bağlı süregelen alışkanlıklar, varış ülkesinde kentte yaşama geçiş ve yaşam biçimindeki farklılıklar yaşlı sığınmacıların sığınmacılık ve yaşlılık kesişimindeki bütünleşme sürecine köy-kent ekseninde uyum sürecini etkileyecek ikinci bir boyut daha ekleyerek yeni sorunların oluşabilmesine yol açmaktadır:

En korkuluklu ne biliyor musun, ben ne yaşadım? Ben buzdolabını açıyordum, bakıyordum, bu şimdi bitecek bir haftaya biz ne yapacağız? Çünkü bizim dışarıda ambarlar vardı. Orada pirinci de çuval ile tuzu da şekeri de unu da hepsi çuval ile. Kendi kendimize dolduruyorduk. Satın da alıyorduk. Biz böyle pazara gidip de poşet poşet bir haftalık almazdık (E3,67; Kazakistan).

Alıştık buraya alıştık, bir yıla iki yıla alıştık. Birinci yıl sıkıntı oldu, oranın şekli (yaşam biçimini kastediyor) başka buranın başka, sistemi başka, orada çıkıyorsun mesela kendi malın, kendi sütün, kendi tavuğun, kendi yumurtan, burada geldik hiç şehirli olup yaşamamışız ki geldik buraya şehirli gibi yaşıyoruz a şimdi (K2,71; Kazakistan).

Geride kalan yakınlarla duyulan özlem ve kaybetme hissi göç sonrası bazı katılımcılar tarafından en güçlü uyum sorunu olarak ifade edilmiştir. Bu bulguya benzer biçimde Bekarca Şen (2019) tarafından Suriye kökenli 20 katılımcıyla gerçekleştirilen bir çalışmada da yakınları köken ülkede kalan sığınmacıların bu kişilere yönelik yoğun özlem duygusu içinde oldukları ve bu kişilerle birlikte olmak istedikleri tespit edilmiştir:

Çocuklar orada kaldı hasretleniyoruz evladım. Orada köyde yaşıyorduk mal bakıyorduk. Tavuğa bakardık, hayvana bakardık. Tarladan domates salatalık ekerdik. Burada yukarıda oturuyoruz. Benim on tane torunum kaldı orada. Hasretlik çekiyorum (K5,65; Kırgızistan).

Orada akrabalar çok var. Çok hasretlik çekiyordum. Görmek istiyorduk. Özledik oradakileri, akrabaları hasretlik çektik. Nasıl olsa da ömrümüz orada geçti, kaç senedir yaşadık orada. Hasretlik çok çektik de şükür çocuklar yanımızda. Yavaş yavaş öğrendik. (K1,63; Kazakistan).

Geldik, yavrum, şimdi akrabalarımız kaldı ya diğer şimdi hasretlik çekiyorum. Hep akrabalarımın çoğu oradadır. Torunlarım kaldı, kızlarım kaldı. Onlara özlem duyuyorsun, ama diğer taraftan burası iyi (K4, 61; Rusya).

Yasalar ve Kurumlarla Bağlantılı Sorunlar ve Hizmetlere İlişkin Bilgileri

Yasal ve kurumsal sorunlar yaşlıların varış ülkesinde kendilerine yönelik refah hizmetlerinden yararlanabilmelerini etkileyen diğer unsurlardır. Yasal sorunların ilki ve en önemlisini sığınmacı statüsünün yasal boyutu ve içerik olarak yeterince yapılandırılmaması oluşturmaktadır. Bu durum diğer sığınmacı gruplarıyla birlikte yaşlı sığınmacıların refah hizmetlerine erişimleri ve hizmetlerden yararlanmalarını etkilemektedir. Araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar yaşamlarının bundan sonraki kısmını Türkiye’de devam ettirmek istediklerini belirtmiştir. Bu durum Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Rusya kökenli yaşlılarda daha güçlü bir şekilde gözlemlenmiştir. Bu kişiler, vatandaşlık olmaksızın yalnızca oturma izniyle Türkiye’de yaşamaktadır. Katılımcıların

tamamı açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'deki statülerin ve buna bağlı ileriye dönük belirsizliğin, sığınmacılar üzerinde geri gönderilme kaygısı yarattığı söylenebilir:

Türk devletinin bizi Suriye'ye geri göndermesinden korkuyoruz, burada kalmak istiyoruz. Suriye'de hiçbir şey yok, iş yok, su yok, elektrik yok, füze var, bombalama var. Yaşaması çok zor (K7,74; Suriye).

Dönmeyi Allah etmesin. Orayı hiç sevmiyorum diyemem de bize Türkiye'nin yeri daha güzel geldi. Ben memnunum (K2, 71; Kazakistan).

Araştırma kapsamında yaşlı sığınmacılarla sağlık, barınma, ekonomik sorunlarına ilişkin görüşmeler yapılırken, katılımcıların görüşleri alındıktan sonra mevcut olası maddi yardımlar konusunda araştırmacılar tarafından bilgilendirme yapılmıştır. Bu noktada bazı katılımcıların sığınmacı ve yoksullara yönelik temel refah hizmetlerini ve yardımları daha önce hiç duymadıkları ve bilmedikleri görülmüştür. Yaşlı sığınmacılardan ayrı olarak bazı görüşmelerde katılımcıların görece genç yaşlardaki çocuklarının da Türkiye'deki temel sosyal yardımlara ilişkin bilgi sahibi olmadıkları görülmüştür. Nitekim bu durum yaşlı sığınmacıların refah hizmetlerine başvurabilmelerini engellemiş ve sonuç olarak ekonomik yetersizlik yaşamalarına neden olmuştur.

Ne belediyeden ne başka bir yerden ne kaymakamlıktan ne de Kızılay'dan hiçbir yerden destek alamadık. Paramız olmadığı için kaymakamlığa gitmiştik, para yardımı için evde küçük çocuk olması gerektiğini söylediler. Bu şekilde para yardımı yapılmıyormuş. Torunum yok. Evde çocuk olmadığı için hiçbir yerden maddi destek alamıyoruz. Karantinaya girdiğimizde bile hiç paramız yoktu (K7, 74; Suriye).

Bu durumda katılımcıların ekonomik yönden tümüyle çocuklarına bağımlı duruma geldiği gözlenmiştir. Araştırmanın bu bulgusuna benzer biçimde Guzzi (2021) de refah hizmetlerine yönelik yetersiz ya da az bilgi sahibi olduğunda ve yerleşik bir refah hizmeti uygulamasının yokluğunda göçmenlerin refah hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaştıklarını, mevcut sosyal yardımlara erişemediklerini, bunların dışında sağlanan diğer yardımların da gereksinimlerin karşılanması açısından çok sınırlı olduğunu tespit etmiştir. Guzzi bu durumun göçmenleri, inanç temelli sivil toplum kuruluşlarının desteği, sosyal medya aracılığıyla ulaşılan yardım sağlayıcıların yardımları, varış ülkesindeki göçmen toplulukların desteği ve sivil toplum kuruluşlarının desteğine yönelttiğini saptamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlı sığınmacılar göç sonrası iş gücüne katılım, gelir kaybı sorunları ve çocuklarına ekonomik olarak bağımlılık sorunları yaşamaktadır. İş gücü piyasasına katılım ve ekonomik entegrasyon, yaşlanmanın dünyadaki seyri göz önüne alındığında, yalnızca yaşlı sığınmacılar özelinde değil tüm yaşlıları kapsayan ve çözüm bekleyen genel bir sorundur. Bu bakımdan yaşlı sığınmacıların doğrudan istihdam edilmelerinin yanı sıra ekonomik gereksinimler dikkate alındığında yaşlı aylığı, gelir transferi, bakım desteği, giyim, gıda, ısınma yardımı gibi yaşlı sığınmacıları maddi olarak

rahatlatacak ve insani yaşam koşullarında yaşamalarını sağlayacak ekonomik yardımların genişletilmesi ve gelir güvencesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Yaşlı sığınmacılara yönelik mevcut konut ve barınma hizmetlerinin yetersizliği yaşlıların kamusal barınma imkanları olmadan kendi sosyal destek mekanizmalarının yardımıyla çözmeye çalıştıkları ve kendilerini dışarıya bağımlı hale getiren bir durum yaratmaktadır. Bu açıdan kamusal, düşük ücretli ya da ücretsiz barınma olanaklarının yaratılması yaşlı sığınmacıların bağımsız yaşamları açısından büyük önem taşımaktadır. Sağlık sorunlarının çözülmesi noktasında ise sağlık hizmetlerinin yaşlı sığınmacıların gereksinimlerine yönelik mevcut refah hizmetlerinin güçlü olduğu alanlardan birisi olduğu söylenebilir. Ancak dikkat edilmesi gereken nokta yaşlı sığınmacıların az gelişmiş ülkelerden göç etmeleri nedeniyle sağlık hizmetlerini köken ülkeleriyle karşılaştırarak değerlendirme olasılıklarıdır. Nitekim Türkiye’de sağlık hizmetleri ve hizmet sunumunun yapısal birçok sorunu bulunmaktadır. Yaşlı sığınmacıların çoğu göç sonrası yeni sağlık sorunlarıyla karşılaşmadığını belirtmesine karşın, köken ülkede ortaya çıkmış ve göç sonrası Türkiye’de devam etmekte olan sağlık sorunlarıyla mücadele etmektedir. Özellikle Suriye kökenli katılımcılar başta olmak üzere yaşlı sığınmacıların kötü barınma koşulları göz önüne alındığında, mevcut sağlık sorunlarının kötü barınma koşullarıyla birlikte şiddetlenebileceği dikkate alınmalıdır. Araştırmada tespit edildiği gibi yaşlı sığınmacılar yaşlılık dönemini hareketlilik ve sosyalleşmenin hayli kısıtlı olduğu kronikleşmiş ve güçlü bir sedanter yaşam biçimiyle deneyimlemektedir. Yaşlı sığınmacıların özellikle ev dışı etkinlikleri hayli kısıtlıdır. Dil güçlükleri, uyum ve kültürel sorunlar bu durumu etkileyen faktörler arasındadır. Bu kısıtlılık yaşlı erkek sığınmacılarda görece daha az olmakla birlikte yaşlı kadın sığınmacılarda daha güçlü biçimde gözlenmektedir. Bu durum doğası itibarıyla yerleşik toplumla ve ülkeyle bütünleşmeyi ve aktif yaşlanabilmeyi engellemektedir. Bu bakımdan yaşlı sığınmacıların yerleşik toplumla bütünleşebilmelerini sağlayabilmek için sığınmacı ve sığınmacı olmayan yaşlıların ortak biçimde yararlanabileceği dayanışma ve toplumsal bütünleşme merkezlerinin kurulması yararlı olacaktır. Bu merkezlerdeki boş zamanların etkin bir biçimde değerlendirilmesine yönelik etkinlikler, sorunun çözümüne yönelik psikososyal destek, dil ve rehberlik hizmetleri, yönlendirme ve benzeri hizmetler sığınmacı ve yerleşik yaşlıların sosyalleşmelerini ve bütünleşmelerini sağlayacaktır. Mevcut yasal hak ve hizmetlere ilişkin bilgi yetersizliği refah hizmetlerine erişim ve hizmetlerden yararlanma noktasında iki önemli engeli oluşturmaktadır. Bu noktada yaşlı sığınmacılara ve ailelerine yönelik refah hizmetlerine ilişkin bilgilendirme çalışmalarının yapılması yararlı olacaktır. Bu noktada politika yapıcılar, hizmet sağlayıcılar ve uygulayıcılara yönelik yaşlı sığınmacılara ilişkin farkındalık kazandırılması önem taşımaktadır. Araştırma özelinde değerlendirildiğinde Türkiye’de yaşlı sığınmacılara yönelik hizmetlerin yetersiz durumda ve gereksinimleri karşılamaktan uzak olduğu söylenebilir. Türkiye bulunduğu coğrafi konumu nedeniyle göç yolları üzerinde yer alan ve göç hareketlerinin, özellikle son dönemlerde olmak üzere, yoğun bir biçimde yaşandığı ülkelerden biri olmasına karşın sığınmacılara ilişkin yasal düzenlemeleri hayli geç kabul etmiştir. Bu noktada bu düzenlemelerin uygulanması noktasında yaşlıların içerilmesine dikkat edilmelidir. Ayrıca araştırmada da görüldüğü

gibi yaşlı sığınmacılar yerleşik yaşlılarla ortak sorunların yanı sıra farklı gereksinim ve sorunlara da sahiptir. Bu bakımdan yaşlılık özelinde sığınmacıları doğrudan ele alacak bir yasal düzenleme yararlı olacaktır. Ademi merkezîyetçilik ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, diğer tüm göçmen grupları da dâhil olmak üzere, yaşlı sığınmacıların gereksinimlerinin karşılanmasında etkili olacaktır. Belediyeler merkezi yönetimin aksine sığınmacılar ve yerleşik toplumla doğrudan ilişki içindedir. Bu durum belediyelerin sığınmacı grupların gereksinimlerini ve bütünleşme sürecine ilişkin gereklilikleri doğru biçimde saptayabilmeleri ve sorunlara doğrudan müdahale edebilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu noktada politika oluşturma ve uygulama noktasında yerel yönetimlere yasal olarak daha fazla yetki ve özerklik tanınmasının yararlı olacağı açıktır. Yetki alanı genişleyen yerel yönetimler göç sonrası yaşlı sığınmacıların gereksinimlerinin karşılanması ile var olan politikaların geliştirilmesi için gerekli uygulamaları doğrudan gerçekleştirebilecektir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırmada veri toplama aşamasında Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna başvuruda bulunulmuş ve 10.04.2021 tarih E-35853172-300-00001795249 sayılı yazısıyla gerekli izin alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARLARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Amaral, E. F., Woldetsadik, M. A., & Armenta, G. (2018). *Challenges for the Integration of Syrian Refugees*. Open Science Framework.
- Amnesty International. (2019, 6 18). *Myanmar/Bangladesh: Older people denied dignity in camps after facing military atrocities*. Amnesty International. (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/06/myanmar-bangladesh-older-people-denied-dignity-in-camps-after-facing-military-atrocities/>). Erişim Tarihi: 08.09.2021.
- Ardittis, S., & Laczko, F. (2017). *Migration Policy Practice A Bimonthly Journal for and by Policymakers Worldwide*. International Organization for Migration; Eurasyllum Ltd.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bekarca Şen, A. (2019). Suriyelilerin Türkiye'ye Sığınma Deneyimi ve Sosyal Hizmet Müdahalesine Yönelik Fenomenolojik Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Bempong, N.-E., Sheath, D., Seybold, J., Flahault, A., Depoux, A., & Saso, L. (2019). Critical reflections, challenges and solutions for migrant and refugee health: 2nd M8 Alliance Expert Meeting. *Public Health Reviews, 40*(3).
- Betts, A. (2013). *Survival Migration: Failed Governance and the Crisis of Displacement*. New York: Cornell University Press.
- Boutmira, S. (2021). Older Syrian refugees' experiences of language barriers in postmigration and (re)settlement context in Canada. *International Health Trends and Perspectives, 1*(3), 404-417.
- Byrow, Y., Pajak, R., McMahon, T., Rajouria, A., & Nickerson, A. (2019). Barriers to Mental Health Help-Seeking Amongst Refugee Men. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 16*(15), 2634 1-15.
- Calvot, T., Leeuw, L. d., Benlahsen, T., Leduc, M., & Skinner, M. (2014). *Hidden victims of the Syrian crisis: disabled, injured and older refugees*. Helpage International Handicap International.
- Carroll, H., Luzes, M., Freier, L. F., & Bird, M. D. (2020). The migration journey and mental health: Evidence from Venezuelan forced migration. *SSM - Population Health, 10*: 100551.
- Cela, E., & Fokkema, T. (2017). Being lonely later in life: a qualitative study among Albanians and Moroccans in Italy. *Ageing & Society, 37*(6), 1197 - 1226.
- Chappell, N. L., & Kusch, K. (2007). The Gendered Nature of Filial Piety – A Study Among Chinese Canadians. *Journal of Cross-Cultural Gerontology, 22*(1), 29-45.
- Chou, K. L. (2007). Psychological distress in migrants in Australia over 50 years old: a longitudinal investigation. *Journal of Affective Disorders, 98*(1-2), 99-108.
- Choudhry, U. (2001). Uprooting and resettlement experiences of South Asian immigrant women. *Western Journal of Nursing Research, 23*(4), 376-93.
- Craciun, C., Rasche, S., Flick, U., & Hirseland, A. (2019). Too Old to Work: Views on Reemployment in Older Unemployed Immigrants in Germany. *Ageing International, 44*(3), 1-16.
- Curtin, A. J., Martins, D., Gillsjö, C., & Schwartz-Barcott, D. (2017). Ageing out of place: The meaning of home among hispanic older persons living in the United States. *International Journal of Older People Nursing, 12*(3), e12150.
- Çepni, S. (2014). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler.
- Debesay, J., Nortvedt, L., & Langhammer, B. (2022). Social Inequalities and Health among Older Immigrant Women in the Nordic Countries: An Integrative Review. *SAGE Open Nursing, 8*, 1-8.
- Dhalimi, A., Wright, A. M., Yamin, J., Jamil, H., & Arnetz, B. B. (2018). Perception of Discrimination in Employment and Health in Refugees and Immigrants. *Stigma and Health, 3*(4), 325–329.
- Fargues, P., & Rango, M. (2020). *Migration in West and North Africa and across the Mediterranean*. Geneva: International Organization for Migration.

- Frost, C. J., Morgan, N. J., Allkhenfr, H., Dearden, S., Ess, R., Albalawi, W. F., Gren, L. H. (2019). Determining Physical and Mental Health Conditions Present in Older Adult Refugees: A Mini-Review. *Gerontology*, 65(3), 209-215.
- Frouws, B., & Horwood, C. (2017). *Smuggled South An updated overview of mixed migration from the Horn of Africa to southern Africa with specific focus on protections risks, human smuggling and trafficking*. Danish Refugee Council & Regional Mixed Migration Secretariat.
- Gautam, T.R. (2005). Causes and Impact of Migration: A Sociological Study of Emigration from Kandebash, Baglung, Nepal. *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology* (1), 146-163.
- Gierveld, J. D., Pas, S. V., & Keating, N. (2015). Loneliness of Older Immigrant Groups in Canada: Effects of Ethnic-Cultural Background. *The Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 30(3), 251-268.
- GİGM. (2021). *Geçici Koruma*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). Erişim Tarihi: 23.07.2021.
- Guild, E., & Moreno-Lax, V. (2013). *Current Challenges regarding the International Refugee Law, with focus on EU Policies and EU Co-operation with UNHCR*. Centre for European Policy Studies (CEPS).
- Guzzi, A. C. (2021). O papel das estruturas de proteção social para integração econômica dos refugiados: uma análise dos refugiados sírios na cidade de São Paulo. *Cadernos EBAPE.BR*, 19 (2), 365-376.
- Habib, N. (2018). *Gender role changes and their impacts on Syrian women refugees in Berlin in light of the Syrian crisis*. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Idemudia, E., & Boehnke, K. (2020). *Psychosocial Experiences of African Migrants in Six European Countries* (Cilt 81). Springer.
- IOM. (2020). *World Migration Report 2020*. Cenevre: International Organization for Migration.
- Jauhainen, J. S., & Vorobeva, E. (2020). *Asylum Seekers And Migrants In Lesbos, Greece, 2019–2020*. Turku: University of Turku.
- Jetten, J., Dane, S., Williams, E., Liu, S., Haslam, C., Gallois, C., & McDonald, V. (2018). Ageing well in a foreign land as a process of successful social identity change. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 13(1), 1508198.
- Kaya, A. S. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sorunları: Nizip örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Khan, A. A. (2016). Can International Law Manage Refugee Crises. *Oxford University Undergraduate Law Journal*, 5, 54-66.

- Kobayashi, K. M., & Prus, S. G. (2012). Examining the gender, ethnicity, and age dimensions of the healthy immigrant effect: Factors in the development of equitable health policy. *International Journal for Equity in Health, 11* (8).
- Koochek, A. (2008). *Elderly Iranian in Sweden: The impact of migration on risk factors for cardiovascular disease*. Doktora Tezi. Stockholm: Karolinska Institutet.
- Krobisch, V., Gebert, P., Gül, K., & Schenk, L. (2021). Women bear a burden: gender differences in health of older migrants from Turkey. *European Journal of Ageing, 18*(4), 467-478.
- Kuo, B. C., & Chong, V. (2008). Depression and its psychosocial correlates among older Asian immigrants in North America: a critical review of two decades' research. *Journal of Aging and Health, 20*(6), 615-652.
- Laham, D. A., Al, E., Mousally, K., Nahas, N., Alameddine, A., & Venables, E. (2020). Perceptions and Health-Seeking Behaviour for Mental Illness Among Syrian Refugees and Lebanese Community Members in Wadi Khaled, North Lebanon: A Qualitative Study. *Community Mental Health Journal, 56*(5), 875–884.
- Lønning, M. N. (2020). Layered journeys: Experiences of fragmented journeys among young Afghans in Greece and Norway. *Journal of Refugee Studies, 33*(2), 316–335.
- MacGregor, M. (2018). *Meeting the needs of older refugees*. Infomigrants. (<https://www.infomigrants.net/en/post/12237/meeting-the-needs-of-older-refugees>). Erişim Tarihi: 07.08.2021.
- Matsuoka, A., Guruge, S., Koehn, S., Beaulieu, M., & Ploeg, J. (2013). Prevention of abuse of older women in the post-migration context in Canada. *Canadian Review of Social Policy / Revue canadienne de politique sociale*(68-69).
- McMahon, S., & Sigona, N. (2016). *Boat migration across the Central Mediterranean: drivers, experiences and responses*. MEDMIG.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (2015). *Nitel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Nock, M. K., Borges, G., Bromet, E., Cha, C. B., Kessler, R. C., & Lee, S. (2008). Suicide and Suicidal Behavior. *Epidemiologic Reviews, 30*(1), 133-54.
- Pot, A., Keijzer, M., & Bot, K. D. (2020). The language barrier in migrant aging. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism, 23*(9), 1139-1157.
- Prettitore, P. (2016, February 4). *The legal problems of refugees*. (Brookings: <https://www.brookings.edu/blog/future-development/2016/02/04/the-legal-problems-of-refugees/>) Erişim Tarihi: 18.08.2021.
- Rasmussen, A., Crager, M., Baser, R. E., Chu, T., & Gany, F. (2021). Onset of Posttraumatic Stress Disorder and Major Depression Among Refugees and Voluntary Migrants to the United States. *Journal of Traumatic Stress, 25*(6), 705–712.
- Sathiyamoorthy, T. (2017). Incorporating a Life-Course Perspective in the Development of Research and Public Policy Impacting Older Refugees. *Health Tomorrow: Interdisciplinarity and Internationality, 5*.

- Schoenholtz, A. I. (2015). Persecutors and Persecuted in the Twenty-First Century. *Chicago Journal of International Law*, 16(1).
- Silveira, E. R., & Ebrahim, S. (1998). Social determinants of psychiatric morbidity and well-being in immigrant elders and whites in east London. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 13(11), 801-812.
- Squire, V., Dimitriadi, A., Perkowski, N., Pisani, M., Stevens, D., & Vaughan-Williams, N. (2017). *Crossing the Mediterranean Sea by Boat Mapping and Documenting Migratory Journeys and Experiences*. Coventry: University of Warwick.
- Stewart, M., Shizha, E., Makwarimba, E., Spitzer, D., Khalema, E. N., & Nsaliwa, C. D. (2011). Challenges and barriers to services for immigrant seniors in Canada: "you are among others but you feel alone". *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 7(1), 16-32.
- Streubert, H. J., & Carpenter, D. R. (2011). *Qualitative Research in Nursing*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Strong, J., Varady, C., Chahda, N., Doocy, S., & Burnham, G. (2015). Health status and health needs of older refugees from Syria in Lebanon. *Conflict and Health*, 9(12).
- Taşçı, C. (2021). *Yaşlı mültecilerin gündelik yaşam deneyimleri ve sorunlarla başa çıkma stratejileri: İzmir ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı. İzmir.
- Trappolini, E., & Giudici, C. (2021). Gendering health differences between non migrants and migrants by duration of stay in Italy. *Demographic Research*, 45 (7), 221–258.
- TÜİK. (2021, Mart 18). *İstatistiklerle Yaşlılar*, Türkiye İstatistik Kurumu. (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2020-37227>). Erişim Tarihi: 05.06. 2021.
- UNHCR. (2021, Haziran 18). *Refugee Data Finder*. (<https://www.unhcr.org/refugee-statistics/#:~:text=Turkey%20hosts%20the%20largest%20number,with%20nearly%203.7%20million%20people.&text=Developing%20countries%20host%2086%20per,per%20cent%20of%20the%20total>) Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2021.
- Vonneilich, N., Bremer, D., Knesebeck, O. v., & Lüdecke, D. (2021). Health Patterns among Migrant and Non-Migrant Middle- and Older-Aged Individuals in Europe Analyses Based on SHARE 2004–2017. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (22), 12047.
- Wangmo, T. (2010). Changing expectations of care among older Tibetans living in India and Switzerland. *Ageing and Society*, 30(5), 879-896.
- White, G. (2015). *At Risk of Homelessness: Preventing Homelessness in Older Culturally and Linguistically Diverse Communities*. Carlton: Housing for the Aged Action Group & Ethnic Communities' Council of Victoria.

- Wu, S., Renzaho, A. M., Hall, B. J., Shi, L., Ling, L., & Chen, W. (2020). Time-varying associations of pre-migration and post-migration stressors in refugees' mental health during resettlement: a longitudinal study in Australia. *The Lancet Psychiatry*, 8(1), 36-47.
- Yaylagül, N. K., & Aslan, M. (2020). Yaşlılık, Mültecilik ve Sosyal Dışlanma: Suriyeli Yaşlı Mültecilerin Deneyimleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4).
- Yıldırım, A. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ziersch, A., Walsh, M., Due, C., & Duivesteyn, E. (2017). Exploring the Relationship between Housing and Health for Refugees and Asylum Seekers in South Australia: A Qualitative Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(9), 1-20.